

Zaštita okoliša – složen ali neophodan proces

Jednu od najboljih definicija „okoliša“ (okoline, životne sredine, okolice) dao je slavni Albert Einstein. Po njemu: „okoliš je sve ono što nisam ja“.

Na žalost, tu prestaje nekakav jedinstveni pogled na okoliš odnosno uže gledano na njegovu zaštitu (očuvanje). Tu svi mi imamo različite poglede. Ovisno o godinama, stupnju obrazovanja, interesima, regiji u kojoj živimo, životnom standardu koji imamo, o tome da li mi ili članovi naše obitelji uposleni ili ne, ukoliko smo uposleni jesmo li uposleni kod firme koja znatno zagađuje okoliš, itd. Sve su to faktori koji oblikuju nas kao i naš pogled na sve „moderniju“ temu koja izvorno nije politička („neću politiku u svoju butigu!“), ali u svojoj biti to je tema koja zadire u život svakog od nas i koja bez dobre (okolišne) politike ne može niti biti riješena na zadovoljavajući način.

Na samom početku odmah se dijelimo na „nas“ i „njih“. Mi smo „protiv“, oni su „za“. Mi smo „protiv“ :

- velikih zagađivača (teške industrije, lake industrije, pivara, prehrambene industrije);
- deponija otpada;
- termoelektrana, hidroelektrana, atomskih elektrana;
- autocesta, magistralnih cesta, regionalnih cesta (u našoj neposrednoj blizini);
- kamenoloma, asfaltnih baza, betonara;
- prečistača otpadnih voda i otpadnog mulja (u našoj neposrednoj blizini);
- izvora buke (kafića, disko klubova, prodajnih centara);
- skladišta nafte, plina, benzinskih crpki;
- plinovoda, naftovoda;
- tankera;

da nabrojimo samo dio onoga zbog čega smo „mi“ protiv. Naravno i kad smo protiv svega gore navedenog mi smo „za“, odnosno zahtijevamo:

- čistu vodu, zrak, tlo;
- neometanost bukom;
- čiste gradove i sela od krutog i svakog drugog otpada;
- zdrave šume;
- punu zaposlenost;
- visok standard življenja.

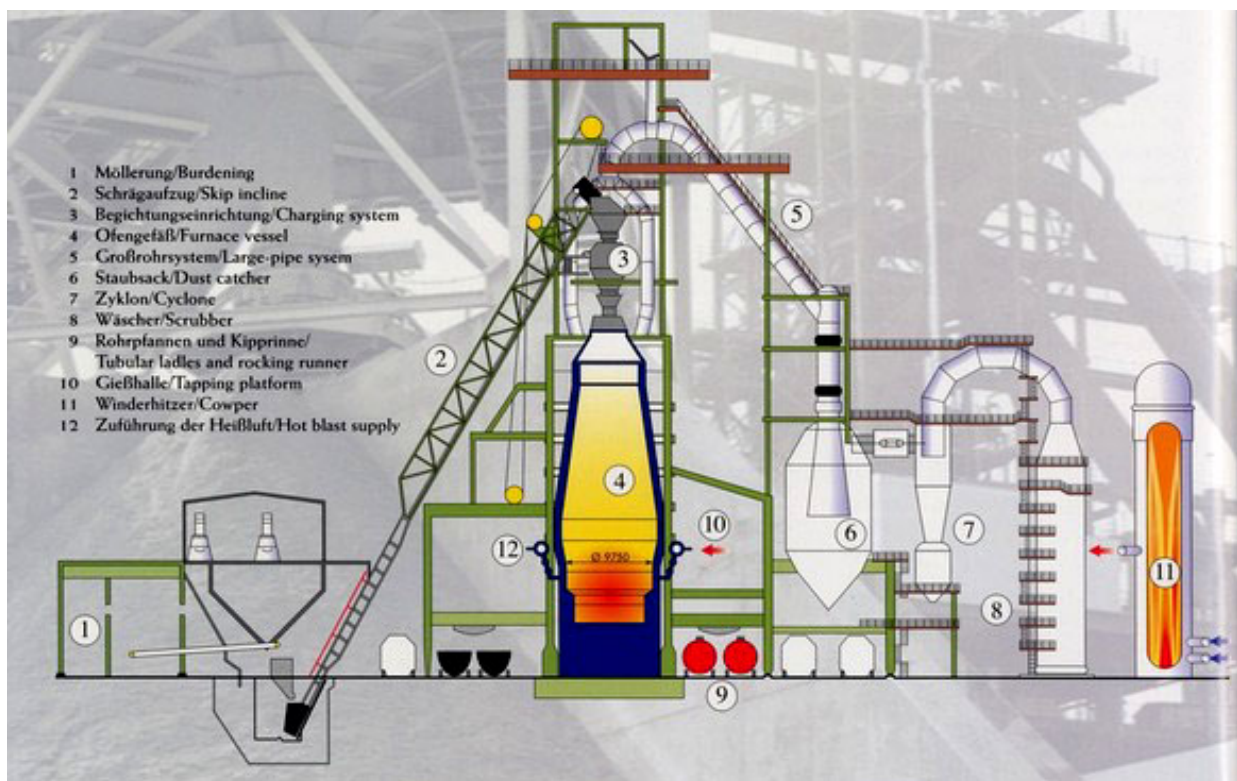
Naravno kao i sve ostalo u životu i ova oblast se zasniva na mnogim kompromisima. Ne može se sve imati a pogotovo ne može se sve imati odjednom. Kao primjer može poslužiti jedna vijest iz SR Njemačke odnosno iz njihovog „Saveznog ministarstva okoliša, zaštite prirode i sigurnosti reaktora“.

„Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit“, Nr. 248/09, Berlin, 29.07.2009.

Gabriel fördert umweltgerechte Modernisierung des Stahlwerks Eisenhüttenstadt mit 30 Millionen Euro : "Einem schnellen Start steht nichts mehr im Weg".

Das Bundesumweltministerium stellt 30,000.000 Euro aus dem Umweltinnovationsprogramm für eine umweltgerechte Modernisierung des Stahlwerks der ArcelorMittal Eisenhüttenstadt GmbH zur Verfügung. Im Rahmen eines internationalen Kooperationsprojektes soll in dem Stahlwerk ein neuartiges Verfahren zur Reduktion des CO₂-Ausstoßes in der Stahlproduktion erstmals im großtechnischen Maßstab eingesetzt werden. Mit diesem ambitionierten Vorhaben werde nicht nur ein wichtiger Beitrag zum Klimaschutz, sondern auch zum Erhalt der Arbeitsplätze geleistet, betonte Bundesumweltminister Sigmar Gabriel beim gemeinsamen Besuch mit Bundesaußenminister Frank-Walter Steinmeier anlässlich der Übergabe des Förderbescheids. Der Bescheid wurde von Dr. Axel Nawrath, Vorstandsmitglied der KfW Bankengruppe, an Thorsten Brand, den Vorsitzenden der Geschäftsführung der ArcelorMittal Eisenhüttenstadt GmbH übergeben. Das Unternehmen plant die Umrüstung eines Hochofens, so dass das bei der Roheisenerzeugung entstehende Gichtgas in den Produktionskreislauf zurückgeführt wird. Dabei erlaubt der hohe Kohlenmonoxid-(CO)-Anteil eine deutliche Minderung des Koksbedarfs im Hochofen, was zu weniger klimaschädlichen Kohlendioxid-(CO₂)-Emissionen führt. Gabriel: "Das Vorhaben hat einen ganz außerordentlichen Modellcharakter. Ich freue mich, dass es uns gelungen ist, die notwendigen Fördermittel im Bundeshaushalt bereitzustellen. Aus Sicht der Bundesregierung steht einem schnellen Start des Projekts nichts mehr im Weg." Der Bundesumweltminister appellierte an die Konzernleitung, das Projekt mit internationaler Dimension zügig zu realisieren. In Eisenhüttenstadt soll die Gichtgasrückführung bei der Roheisenerzeugung erstmalig im großtechnischen Maßstab realisiert werden. Bisher wurde das Verfahren im Rahmen des Forschungsprojekts "Ultra Low CO₂ Steelmaking" (ULCOS) der europäischen Plattform für Stahlindustrie (ESTEP) an einem kleinen Versuchsofen im schwedischen Lulea erfolgreich realisiert. Die mit der Gichtgasrückführung erreichte Minderung der CO₂-Emissionen resultiert vor allem aus dem deutlich geminderten Koksbedarf für den Hochofenprozess. Durch die neue Technologie können mindestens 16 Prozent CO₂-Emissionen vermieden werden. Bei flächendeckender Umsetzung dieses Verfahrens in der deutschen Roheisenerzeugung würde das gesamte CO₂-Minderungspotential 6,9 Millionen Tonnen CO₂ pro Jahr betragen (bei gleicher Roheisenerzeugung wie im Jahr 2007)."

Slika 1. Shema jedne visoke peći

Radi se o donaciji u iznosu od 30,000.000 eura privatnoj čeličani **ArcelorMittal Eisenhüttenstadt GmbH** od strane njemačke vlade. Sredstva će se utrošiti za modernizaciju proizvodnje u jednoj visokoj peći što će uzrokovati veliko smanjenje emisije CO₂ (stakleničkog plina). Ukoliko se taj postupak pokaže uspješan i primjeni na sve

njemačke željezare i čeličane, onda će se na godišnjoj razini emitiranje CO₂ smanjiti za 6,9 milijuna tona. Osim toga ukupna proizvodnja čelika će ostati ista, uz ono najvažnije u cijelom tom projektu - održat će se sva radna mjesta.

Koliko je ova vijest bitna ili ne bitna za nas, građane Bosne i Hercegovine? Izaziva li ona uopće potrebu za raspravom ili je nama sve već „jasno“?

Naravno, opet se je moguće podijeliti u dvije grupacije: za i protiv. Odmah dolaze komentari tipa: „lako je Nijemcima ulagati tolike novce u zaštitu okoliša kad su bogati. Kako mi da se mjerimo sa njima?“ Na drugoj strani su oni koji bi odmah, istog trenutka željeli imati „zapadne standarde“. Razumljivi su pogledi i želje i „jednih“ i „drugih“ (iskreno rečeno svi mi skoro svakodnevno smo na jednoj pa na drugoj strani).

Može se reći da je kao i uvijek istina negdje u sredini. Bez razvoja, bez stvaranja novih radnih mjesta, bez proizvodnje niti jedno društvo ne može opstati, pa tako ni naše. Naravno, razvoj se ne smije planirati na uštrb zdravog i očuvanog okoliša. Prljave tehnologije nisu put „u svijetlu budućnost“. Ali isto tako treba biti svjestan činjenice da je preko noći moguće samo nešto srušiti. Za izgradnju je potrebno vrijeme za razne aktivnosti: za planiranje, kontrolu, nadzor pa tek onda slijedi proces izgradnje.

U Bosni i Hercegovini krenulo se pravim putem prema rješavanju ove problematike. Išlo se na to da se koriste loša tuđa iskustva, kako se ne bi pravile iste greške. Kako svi (deklarativno) težimo ka članstvu u Europskoj Uniji (EU) onda je i logično preuzimati njihova dobra iskustva i dijeliti iste ciljeve glede zaštite okoliša.

Jedna od jako bitnih karika u cijelom lancu zaštite okoliša je pravna regulativa ove oblasti. Potrebno je stvari posložiti tako da svi znaju koja su pravila igre. Set okolišnih zakona, donesen 2003. godine u Federaciji BiH (2002. godine u Republici Srpskoj) dao je temelj za donošenje ostale podzakonske regulative i početak izrade tehničkih propisa iz ove oblasti. Slijedeće EU-direktive su ugrađene u „Zakon o zaštiti okoliša“ (SL F BiH, broj 33/03, dopuna SL F BiH, broj 39/09):

1. IPPC direktiva 96/61/EZ (IPPC – Integrirano sprečavanje i kontrola onečišćenja);
2. EIA direktiva 85/337/EEZ dopunjena direktivom 97/11/EZ (Procjena utjecaja na okoliš velikih industrijskih i infrastrukturnih objekata);
3. Sevezo II direktiva (Sprječavanje nesreća većih razmjera);
4. Konvencija o procjeni utjecaja na okoliš preko državnih granica (ESPOO konvencija donesena u Espoo-u, Finska 25.01.1991);
5. Konvencija o dostupnosti informacija, sudjelovanju javnosti u donošenju odluka i pristupu pravosuđu u oblasti okoliša (Aarhus, 1998. g. Danska);
6. Standardi iz oblasti okoliša ISO/BA (standardi serije 14000 i drugi).

Vrlo važna stvar, regulirana ovim Zakonom, je razdvajanje na stara i nova postrojenja. Kao stara postrojenja važe sva ona postrojenja koja su postojala i imala dozvole za rad prije donošenja „Zakona o zaštiti okoliša“ (SL F BiH, broj 33/03), odnosno prije 2003. godine.

Za ta stara postrojenja, koja su tu u određenom prostoru, koja već rade, proizvode, zapošljavaju ljude, plaćaju poreze i doprinose, predviđena je olakšana procedura za dobivanje okolišne dozvole. Za nova postrojenja je ovisno o njihovoj veličini i planiranom kapacitetu predviđena *Procjena utjecaja na okoliš*, odnosno izrada *Studije utjecaja na okoliš*. Iako je cijela situacija vrlo kompleksna, pokušat ćemo je objasniti u kratkim crtama. Nema radikalnih rješenja. Nije moguće zatvoriti sva postrojenja koja ne ispunjavaju visoke norme EU glede okoliša i odmah zatim otvoriti nova koja te uvjete odnosno granične vrijednosti ispunjavaju. Niti je moguće ići u drugu krajnost i svima dopustiti bez ograničenja zagađivati okoliš. Mora se omogućiti neka prijelazna faza. Ali takva faza koja će biti otvorena za javnost i pod nadzorom i kontrolom od strane državnih institucija. I takva faza koje gospodarske subjekte neće toliko opteretiti da im onemoguću poslovanje.

Naravno da je nemoguće preko noći provesti sve mjere smanjenja utjecaja na okoliš postojećih postrojenja (zrak, voda, tlo, buka, otpad), pa je doneseno slijedeće rješenje.

Potrebno je da svako postojeće postrojenje pojedinačno napravi tzv. *Plan aktivnosti* za svoj rad. Taj Plan se pravi za razdoblje od 5 godina i u svojoj biti to je Plan prilagodbe, znači ne neki dokument koji bi bio trajna vrijednost, nego kao onaj koji definira jedno prujelazno razdoblje. U njemu se u najkraćim crtama pravi cjelokupni „inventar“ postrojenja: ulazi sirovina i energije, izlazi robe i otpada (čvrstog, tekućeg, plinovitog) i predlažu se mjere za postupno smanjivanje postojećih zagađenja, koje će vlasnik u tom razdoblju poduzeti u cilju smanjenja utjecaja na okoliš. Sve to je propisano u „*Pravilniku o uvjetima za podnošenje zahtjeva za izdavanje okolišne dozvole za pogone i postrojenja koja imaju izdate dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti okoliša*“ (SL F BiH, broj 68/05, 29/08). Osim toga bitno je pripomenuti još jednu činjenicu. Okolišne dozvole se izdaju na razdoblje od 5 godina. Za svo to razdoblje vlasnik postrojenja mora se pridržavati Plana koji je sam izradio (a koje je dopunilo nadležno ministarstvo ukoliko nije bio potpun). Vlasnik mora vršiti sav propisani monitoring i rezultate dostavljati nadležnom ministarstvu (federalno ili županijskom/kantonalnom). Ukoliko vlasnik u ovom razdoblju ne izvršava svoje Planom aktivnosti utvrđene obveze glede zaštite okoliša, nadležno ministarstvo ukida izdanu okolišnu dozvolu. Isto tako nakon isteka 5 godina ponovo su svi operatori (vlasnici postrojenja) dužni zatražiti izdavanje nove okolišne dozvole.

Ovim pristupom ostvareno je više stvari :

- omogućava se gospodarskim subjektima opstanak i razvoj, održavanje radnih mjesta, izvršavanje obveza prema široj društvenoj zajednici;
- pruža im se mogućnost planiranja i provođenja svjetski prihvaćenih mjera zaštite okoliša u jednom prelaznom razdoblju od 5 godina, uz nadzor realizacije planiranih mjera od strane nadležnih okolišnih ministarstva i inspekcije;
- omogućuje se uvid javnosti o utjecaju ovih gospodarskih subjekata na okoliš kako je i propisano u *Zakonu o zaštiti okoliša*;
- smanjuje se štetni utjecaj na okoliš i teži dostizanju razine zaštite koju propisuju direktive i smjernice EU.

Sigurno da svako rješenje nekog problema može stvoriti neke nove probleme pri svojoj implementaciji. Ti mogući problemi su ovim rješenjima kanalizirani, moguće ih je pratiti i na njih pravodobno reagirati. Utvrđeno je stanje u pojedinim postrojenjima i onima koji su zadovoljili sve zakonske uvjete izdana je okolišna dozvola.

Samo po sebi je razumljivo da ta okolišna dozvola nije papir na kome samo piše: „dopušta se rad ovog postrojenja“ i time je problem riješen za sva vremena. Ne, to je dokument koji može imati i više desetina stranica teksta u kojima je konkretno navedeno što operator (vlasnik postrojenja) u narednom razdoblju treba uraditi, na primjer: izraditi separator otpadnih ulja i masti, ugraditi filtere na peći, skupljati otpad, vršiti monitoring, itd. Sve navedene mjere su za njega obvezujuće. Zato se i govori o „integriranoj“, „objedinjenoj“ okolišnoj dozvoli. Ne dopušta se prebacivanje problema sa jednog na drugi okolišni sektor.

Okolišnu nadležnost u Federaciji Bosne i Hercegovine imaju Federalno ministarstvo okoliša i turizma (FMOIT) i županijska/kantonalna ministarstva nadležna za zaštitu okoliša. Po podacima iz FMOIT, zaključno sa 2008. godinom na području Federacije Bosne i Hercegovine izdano je ukupno 519 okolišnih dozvola. Znači isto toliko poduzeća je pokazalo, osim ispunjavanja zakonske obveze, i svijest o neophodnosti očuvanja i zaštite čistog okoliša. Odnosno, da parafraziramo početak ovog teksta, „zaštiti svega onoga što nismo mi“. To je hvale vrijedan početak. Taj početak stvara preduvjete da u ne baš dalekoj budućnosti dobra vijest o ulaganju sredstava od strane Vlade u zaštitu okoliša sa početka ovog teksta ne bude iz Njemačke nego iz Bosne i Hercegovine.